

Yusuf İzzet Akçal (1906-1987)

Türk Siyasetçi.

Rize ilinin Çayeli ilçesine bağlı Çataldere köyünde 29 Eylül 1906 tarihinde doğdu. Babası Ahmet Efendi, annesi Muhtediye Ayşe Hanım'dır. Zemzem Hanım'la evlendi. Saime Erdem (Kutman), Necat Günay, Erol Yılmaz ve Fatma Sezen (Ergül) adlarında dört çocuğu oldu.

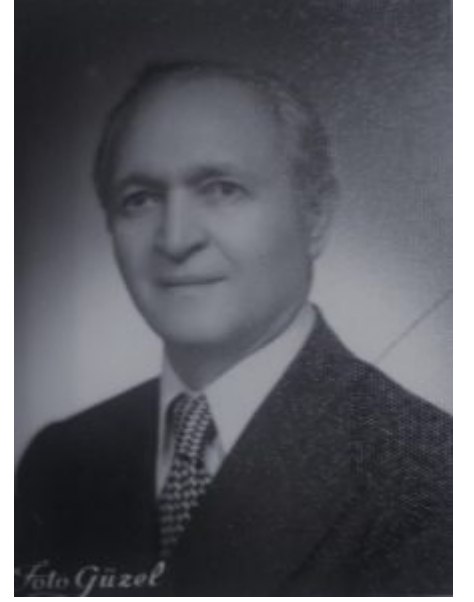

Adalet Bakanlığına bağlı Hukuk İşleri Kitabeti biriminde 5 Eylül 1927'de kâtip adayı olarak memuriyet hayatına başladı. 31 Mart 1928'de asaleti onaylandı. Sırasıyla; 1 Haziran 1928 - 18 Aralık 1928 arası hukuk işleri kâtipliği, 18 Aralık 1928 - 3 Mart 1929 arası hukuk işleri S/1 kâtipliği, 8 Mart 1929 - 6 Ağustos 1930 arası hukuk mektebi kâtipliği görevlerinde bulundu. 1930 yılında Ankara Hukuk Fakültesinden *çok iyi derece* ile mezun oldu. 21 Ağustos 1930'da Kemaliye ilçesine savcı olarak atandı. Burada yaklaşık 16,5 ay görev yaptıktan sonra 31 Aralık 1931'de Diyarbakır Sulh Hâkimliği'ne getirildi. Askerlik hizmetini ifa etmek üzere 2 Kasım 1932'de görevinden ayrıldı. 29 Nisan 1934'te asteğmen olarak 40. Süvari Alayı'ndan terhis oldu. 27 Mayıs 1934'te Söke Ceza Hâkimliği, 29 Mayıs 1937'de Keskin Ceza Hâkimliği, 23 Mart 1939'da Erzincan Cumhuriyet Savcılığı, 29 Mart 1940'ta İstanbul Sulh Hâkimliği, 26 Ağustos 1940'ta Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı ve 3 Kasım 1948'de Bursa Cumhuriyet Savcılığı vazifelerine atandı. Bursa'daki görevini 22 Mayıs 1950'ye kadar sürdürdü. Üsküdar Cumhuriyet Savcılığı sırasında 1942-1946 yılları arasında ek olarak İmralı Cezaevi Müdür Vekilliği yaptı. Erzincan'da görevli iken meydana gelen deprem sırasında vali vekili olarak gösterdiği özverili çalışmaları iki kez takdirname ile ödüllendirildi. Bursa'da görevde bulunduğu süre içerisinde gösterdiği üstün başarı ve dürüstlüğü nedeniyle üç kez olağanüstü terfi aldı. 10 Ağustos 1948'de İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Türk Kriminoloji Enstitüsü üyeliğine seçildi.

1946 seçimlerinde Rize ya da Erzincan'dan milletvekili adayı olmak için Cumhuriyet Halk Partisine başvuruda bulundu. Ancak aday gösterilmedi. Bursa Cumhuriyet Savcılığı görevinde iken 1950 genel seçimleri için Demokrat Partiden yaptığı başvuru kabul edildi ve 42.891 oyla Rize'den milletvekili seçildi. İlk iki yasama yılında Maliye Komisyonu, son iki yasama yılında Bütçe Komisyonu başkanlığı görevlerini yürüttü. Şeker, istihlâk ve muamele vergi tasarıları, Belediye Gelirleri Kanunu, Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankası Anlaşması, Yabancı Sermayeyi Teşvik Kanunu, Akaryakıt Harçları Tasarısı, Emir ve Seyis Erleri Hakkındaki Kanun Tasarısı, Kan Gütme ve Adam Öldürenler Hakkındaki Kanun'da değişiklik, Türk Parasının Kıymetini Koruma Kanunu, Milletlerarası İmar ve Kalkınma Bankasının açacağı krediler konularında kurulan geçici komisyonlarda görev aldı. Çay bahçeleri için yapılan yardımlar konusunda sözlü; İktisadî

Kalkınma Heyeti'nin Rize ziyareti, Denizcilik Bankası yolcu vapurlarının Rize'ye uğramaları, Of ve Rize'deki çay bahçeleri, cinayet cezaları konularında yazılı sorular verdi. Dilekçe Komisyonunun 8035 No.lu Kararı'nın Genel Kurulda görüşülmesi, 431 Sayılı Karar'ın yorumu, Hâkimler Kanunu'nun 62. maddesinin yorumu, Türk Ceza Kanunu'nun ikinci maddesinin yorumu konularında önergeler sundu. Türk Ceza Kanunu'nun değiştirilmesi hakkında iki adet, 93 Harbi kahramanlarından Nene Hatun'a ve Milli Mücadele kahramanlarından Kara Fatma'ya vatanî hizmet tertibinden aylık verilmesi konularında birer adet, Çay Kanunu'na Ek Kanun hakkında iki adet, Hâkimler Kanunu'nun değiştirilmesi hakkında toplam on adet kanun teklifinde bulundu. Akçal, 9. Dönem'de Genel Kurulda değişik 98 konuda 287 konuşma yaptı.

1954 yılı genel seçimlerinde aynı seçim bölgesinden 78.117 oyun 55.742'sini alarak yeniden milletvekili seçildi. Dönem içerisinde Maliye Komisyonu üyeliği, Bütçe Komisyonu başkanlığı ve geçici komisyon başkanlığı görevlerinde bulundu. Dönem boyunca değişik konularda 31 kez söz aldı. Muamele Vergisi Kanunu'nun 9. maddesine bir fıkra eklenmesi, (20 arkadaşı ile) Türk Ceza Kanunu'nun 493. maddesinin tadili, tescil edilmeyen birleşmelerle bunlardan doğan çocukların cezasız tescili, Harcırah Kanunu'nun 15. maddesinin değiştirilmesi, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'nun 6311 sayılı Kanunla değiştirilen 17. maddesinin tadiline ve aynı kanuna geçici bir madde eklenmesi, (3 arkadaşı ile) Türk Ceza Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi konularında kanun teklifi verdi. Bunların yanı sıra üç adet önergede bulundu.

1957 yılı genel seçimlerinde 86.976 oyun 41.156'sını alarak yeniden Rize milletvekili olarak Mecliste yer aldı. İlk iki yasama yılında Bütçe Komisyonu üyeliğinde bulundu. Aynı zaman diliminde Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na geçici bir madde eklenmesi, Hâkimler Kanunu'nun 6798 sayılı Kanunla değiştirilen 70. maddesine bir fıkra eklenmesi, Türk Ceza Kanunu'nun 493. maddesinin tadili, Devlet memurları aylıklarının tevhit ve teadülüne dair 3656 sayılı Kanun'un bazı maddelerinin değiştirilmesi ve bu kanuna bazı maddeler eklenmesi hakkındaki 4598 sayılı Kanun'un 9. maddesinin tadili, Türkiye Cumhuriyeti Emekli Sandığı Kanunu'na bir ek ve bir geçici madde eklenmesi, (altı arkadaşı ile) Veraset ve İntikal Vergisi Kanunu'nun bazı maddelerinin değiştirilmesi, (altı arkadaşı ile) muvakkat kaza salâhiyetiyle başka yerlere gönderilecek hâkimlere aynı mahalde Cumhuriyet müddeiumumileri ile sorgu hâkimlerine vekâlet eden mahkeme başkâtiplerine verilecek tahsisat, (33 arkadaşı ile) Hâkimler Kanunu'na ek 5017 sayılı Kanun'un 1. maddesine bağlı cetvelin değiştirilmesi, (3 arkadaşı ile) kan gütme sebebiyle işlenen cinayet ve buna teşebbüs cürümleri failleri, hısımları hakkında tatbik olunacak muameleye dair olan 3236 sayılı Kanun'un ilgası konularında kanun teklifi verdi. Ayrıca 49 değişik konuda söz aldı ve bir önerge sundu. 1 Kasım 1959'da kurulan V. Menderes Kabinesi'nde Devlet Bakanı olarak yer aldı. 1960 Darbesi'ne kadar geçen yaklaşık yedi aylık bakanlığı döneminde Tapulama Kanunu lâyihasının kurulacak muvakkat bir encümünde müzakeresine ve Millî Emniyet Hizmeti Teşkilât Kanunu lâyihasını görüşmek üzere muvakkat bir encümen kurulmasına dair iki önergede bulundu ve Genel Kurul'da 14 kez söz aldı. Darbeden birkaç gün önce CHP Sivas Milletvekili Turhan Feyzioğlu'nun, iktidarın "baskı rejimi" kurduğu ve bu şartlarda dürüst seçim yapılamayacağı iddialarında partisi adına cevap verdi. Ülke çapında hür ve eşit seçimin yapılmasının en ateşli taraftarının Demokrat Parti olduğunu vurgulayan Akçal, mevcut sistemde seçimden

şüphelenmeye ve ülkede seçimler aleyhinde propaganda yapmaya gerek olmadığını belirtti.

Yusuf İzzet Akçal, 1960 Askeri Müdahalesi sonrası tutuklandı ve Yassıada'da yargılandı. Mahkemede ele alınan "Anayasa" ve "İstanbul-Ankara Olayları" davalarının ilk on sanığı içerisinde yer aldı. Milletvekilliği döneminde muhalefete karşı tedbir alması için Adnan Menderes'i desteklemek, Anayasa'yı değiştirmek, üniversite gençlerinin şiddetle cezalandırılması yönünde tutum takınmak, Tahkikat Encümeni ve Salahiyet Kanunu gibi uygulamaları benimsemek vb. faaliyetlerde bulunmakla suçlandı. Hakkında idam talebinde bulunuldu. Yargılama sonrası Yassıada Yüksek Adalet Divanınca 15 Eylül 1961'de oy çokluğuyla İstanbul-Ankara olaylarındaki tutumu ve Anayasa'yı ihlal ettiği gerekçeleriyle suçlu bulundu ve müebbet hapis cezasına çarptırıldı. Tüm kamu hizmetlerinden de yasaklandı. Cezasını çekmek üzere Kayseri Cezaevine gönderildi. Sürekli hastalığı nedeniyle 7 Ekim 1964 tarihinde Cumhurbaşkanı Cemal Gürsel tarafından cezası affedildi. Bahsi geçen davaların yanı sıra İktisadî Devlet Teşekküllerini, Yüksek Okullar Talebe Birliği hesabına para yatırmaya zorlamakla ve Sadık Erdem adlı şahsa 8.000 lira tutarında ödeme yapmakla itham edildi. İddiaların ele alındığı dava, 18 Mart 1963'te sonuçlandırıldı ve 23 Şubat 1963 tarihinde yürürlüğe giren 218 Sayılı Af Kanunu kapsamında değerlendirilerek kapatıldı. Yine hakkında yürütülen Haksız Mal İktisap Davası da Af Kanunu kapsamında düşürüldü.

Yusuf İzzet Akçal, milletvekili iken 14 Şubat 1951'de Ankara Barosuna kaydolmuştu. 12 Kasım 1953'te kaydını sildirmişti. Cezaevinden tahliye olduktan sonra 24 Haziran 1965'te Barodaki kaydını yeniledi. 1 Mayıs 1968'de Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Denetleme Kurulu üyeliğine getirildi. Yassıada mahkûmlarının milletvekili seçilme yasağının 1974 yılında kaldırılmasının ardından 1977 genel seçimlerinde Adalet Partisinden Rize milletvekili olarak Meclise girdi. Dönem boyunca 12 kez söz aldı. Pek çoğu Rize başta olmak üzere Karadeniz'in sorunları ve bu bölgeye yapılacak yatırımlar ile ilgili olan 36 yazılı soru önergesi verdi. 1980 Askeri Müdahalesi sonrası Meclisin kapatılmasıyla milletvekilliği düştü. 1 Nisan 1987 tarihinde de barodan ayrıldı.

Yusuf İzzet Akçal'ın iş hayatına bakıldığında gerek milletvekilliği döneminden gerekse öncesinde oldukça aktif olduğu anlaşılmaktadır. Vekilliği süresince sadece seçim bölgesi Rize ve Karadeniz ile ilgili değil pek çok farklı konuda Genel Kurul'da söz almış, kanun teklifi ve önerge sunmuştur. Yassıada yargılamalarında önem derecesine göre sıralanan sanıklardan Celal Bayar'ın "1" ve Adnan Menderes'in "2" numaralı sanık olduğu Anayasayı İhlal Davası'nda Akçal'ın "4" numaralı sanık olması ve yine Akçal'ın "İstanbul-Ankara Olayları" davasında "5" numaralı sanık pozisyonunda bulunması parti içerisindeki yerini göstermesi açısından önemli detaylardır. Bununla birlikte hakkındaki iddianamede "grupta arkadaşlarını sürükleyici konuşmalar yapmakla" itham edilmesi iyi bir hatip olduğunu göstermektedir.

Yusuf İzzet Akçal, 12, 13 ve 14. dönem Rize Milletvekili, 34 ve 35. hükûmetlerin Turizm ve Tanıtma Bakanı Erol Yılmaz Akçal'ın babasıdır. Ayrıca 17, 18, 19, 20, 21 ve 23. dönemler Rize milletvekilliği, Anavatan Partisi kurucu üyeliği ve genel başkanlığı, Devlet, Dışişleri, Kültür ve Turizm bakanlıkları ve başbakanlık yapan Ahmet Mesut Yılmaz'ın amcasıdır. Akçal, 1 Eylül 1987 tarihinde İstanbul'da 81 yaşında hayatını kaybetmiştir.

Sinan BAŞARAN

KAYNAKÇA

Arşiv Belgeleri

Cumhurbaşkanlığı Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi (BCA), 10.09/21.60.5.

BCA, 10.09/311.967.1.

BCA, 490.01/316.1296.1.

TBMM Arşivi, Zat ve Sicil Dosyası (Sicil No: 1835/1405).

Sürelî Yayınlar

Milliyet, 8 Ekim 1964.

T.B.M.M. Tutanak Dergisi, Dönem IX, C. 20, Birleşim 36, 2 Şubat 1953, s. 81,

T.B.M.M. Zabıt Ceridesi, Dönem XI, Birleşim 3, Cilt:13, 25 Mayıs 1960, s. 573

Zümrüt Rize, 7 Temmuz 1950.

Diğer Kaynaklar

Aktaş, Akın, “Sosyal Yardımlar Bağlamında “Nene Hatun-Kara Fatma” Analizi”, **Tarih ve Günce**, Sayı: 6, 2020, s. 243-262.

Arslan, Zühtü, **Türk Parlamento Tarihi TBMM - IX. DÖNEM (1957-1960)**, C. I, TBMM Kültür, Sanat ve Yayın Kurulu Yayınları, Ankara 2013, s. 33, 406, 467, 486.

Aslan, Zehra, “Ara Dönem/Milli Birlik Komitesi Dönemi”, **Cumhuriyet Döneminde Rize-II (1950-1980) Siyasî Temeller**, Aslan, Zehra, Arıkan, Mustafa (ed.), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2021, s. 132, 135-144.

Başaran, Sinan, “Demokrat Parti Dönemi (1950-1960), **Cumhuriyet Döneminde Rize-II (1950-1980) Siyasî Temeller**, Aslan, Zehra, Arıkan, Mustafa (ed.), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2021, s. 66, 77, 83.

Başaran, Sinan, **Cumhuriyet Döneminde Rize’de Siyasal Hayat (1923-1950)**, Revak Yayınları, İstanbul 2021, s. 221-224.

Başaran, Sinan, **Yassıada’da Yargılanan Artvin Milletvekilleri**, Kriter Yayınevi, İstanbul 2021, s. 17.

Çakmak, Fevzi, “12 Mart’tan 12 Eylül’e Rize’de Siyasî Hayat”, **Cumhuriyet Döneminde Rize-II (1950-1980) Siyasî Temeller**, Aslan, Zehra, Arıkan, Mustafa (ed.), Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Yayınları, 2. Baskı, Ankara 2021, s. 287, 289.

<https://www.gastearsivi.com/gazete/akis> (erişim tarihi: 21.03.2023)

Öztürk, Kâzım, **Türk Parlamento Tarihi TBMM-IX. Dönem 1950-1954**, C. 7, No: 18, TBMM Vakfı Yayınları, Ankara, 1998, s. 923-925.

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=9&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20ZZET%20AK%20AL&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=114&v_kullanic_i_id=19484680&v_gelecek_sayfa=1 (erişim tarihi: 22 Şubat 2023).

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=10&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20ZZET%20AK%20AL&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=40&v_kullanici_id=19484682&v_gelecek_sayfa=1 (erişim tarihi: 22 Şubat 2023).

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=1&v_donem=11&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20ZZET%20AK%20AL&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=76&v_kullanici_id=19484687&v_gelecek_sayfa=1 (erişim tarihi: 22 Şubat 2023).

TBMM Kütüphane ve Arşiv Hizmetleri Başkanlığı, https://www5.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.tutanak_sonuc?v_meclis=4&v_donem=5&v_yasama_yili=&v_cilt=&v_birlesim=&v_sayfa=&v_anabaslik=&v_altbaslik=&v_mv=%20ZZET%20AK%20AL&v_sb=&v_ozet=&v_bastarih=&v_bittarih=&v_kayit_sayisi=48&v_kullanici_id=19484691&v_gelecek_sayfa=1 (erişim tarihi: 22 Şubat 2023).

23/02/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/yusuf-izzet-akcal/?pdf=6097> adresinden erişilmiştir